

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Muzikofiletické principy v aplikaci pro lesní mateřské školy

PharmDr. Erika Knebllová

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, uvádím v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 17. 3. 2024PharmDr. Erika Kneblová

Poděkování: Děkuji Mgr. Lence Kružikové, Ph.D. za odborné vedení závěrečné práce, poskytování cenných rad a doporučení. Děkuji také všem, kteří mne při psaní práce podpořili slovem nebo skutkem.

Anotace

Název práce:	Muzikofiletické principy v aplikaci pro lesní mateřské školy
Název v angličtině:	Music philetics principles in application for Forest Kindergartens
Zvolený typ práce:	Aplikační práce
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na přípravu metodických listů pro podmínky lesních mateřských škol s využitím muzikofiletických principů. V teoretické části se věnuje tématům lesních mateřských škol a oboru muzikofiletiky. Dále tématům, která můžeme pro rozvíjení dětí těžit z poselství svátků a tradic a koloběhu roku v přírodě. V praktické části nabízí metodické listy, které propojují výše uvedená východiska prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových aktivit.
Klíčová slova:	Lesní mateřské školy, muzikofiletika, svátky a tradice, koloběh roku, hudba, rytmus
Anotace v angličtině:	The bachelor's thesis is focused on the preparation of methodological sheets for the conditions of forest kindergartens and using music phyletic principles. In the theoretical part, it deals with the topics of forest kindergartens and the field of music phyletic. Furthermore, topics that we can benefit from the message of traditions and the cycle of the year in nature for the development of children. In the practical part, it offers methodological sheets that connect the above-mentioned starting points through musical and musical movement activities.
Klíčová slova v angličtině:	Forest kindergartens, music phyletic, holidays and traditions, cycle of the year, music, rhythm
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	58 stran
Jazyk práce:	Čeština

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2022/2023

Studijní program: Učitelství pro mateřské školy

Forma studia: Kombinovaná

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

Jméno a příjmení: PharmDr. Erika KNEBLOVÁ

Osobní číslo: D210670

Adresa: Babice nad Svitavou 380, Babice nad Svitavou, 66401 Bílovice nad Svitavou, Česká republika

Téma práce: Muzikofiletické principy v aplikaci pro lesní mateřské školy

Téma práce anglicky: Music philetics principles in application for Forest Kindergartens

Jazyk práce: čeština

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Kružíková, Ph.D.

Katedra hudební výchovy

Zásady pro vypracování:

Sběr literatury a studium pramenů

Příprava teoretické části

Příprava didaktických strategií

Zpracování aplikační části, evaluace

Finalizace práce, diskuse

Pravidelné konzultace s vedoucí práce

Seznam doporučené literatury:

CREE, JON a MARINA ROBB. *Essential Guide to Forest School and Nature Pedagogy*. Taylor & Francis, 2021. ISBN 0367425610.

FRIEDLOVÁ, Martina a kol. *Muzikofiletické techniky v inkluzivní výuce*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5672-0.

GERLICOVÁ, Markéta. *Muzikoterapie v praxi: příběhy muzikoterapeutických cest. 2.*, přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-1791-8.

JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou, pohybem a zpěvem pro mladší děti (4-9 let): multimediální projekt podle knihy Hry s hudbou a techniky muzikoterapie*. [Praha]:

Portál, [2011]. ISBN 978-80-7367-742-8.

WARDEN, Claire Warden. *Nature Kindergartens and Forest Schools*. 2nd revised edition.

Mindstretchers, 2012. ISBN 9781906116095.

© IS/STAG, Portál – Podklad kvalifikační práce, kneber00, 27. března 2024 20:07

Stav schvalování: Vedoucím katedry schválen studentův podklad VŠKP

Obsah

Úvod	8
1. Lesní mateřské školy	9
1.1. Historie a současnost lesních mateřských škol v zahraničí	9
1.2. Historie a současnost lesních mateřských škol v České republice	9
1.3. Legislativní podmínky lesních mateřských škol v České republice	10
1.4. Filozofie LMŠ	11
1.5. Hudební rituály v alternativních mateřských školách	12
2. Muzikofiletika	13
2.1. Vznik a vývoj	13
2.2. Muzikofiletika v současném školství	14
2.3. Muzikofiletika v kontextu lesních MŠ	15
2.3.1. Cíle muzikofiletického přístupu	15
2.3.2. Metody muzikofiletiky	17
2.3.3. Doznění, sdílení (reflexe)	19
2.3.4. Hranice	19
3. Koloběh roku, zvyky a tradice	20
3.1. Koloběh roku, cykličnost	20
3.2. Svátky a tradice	20
3.3. Potenciál využití svátků a tradic v moderní společnosti	21
3.4. Svátky jako součást výchovy a vzdělávání	21
3.4.1. Praktikování tradic náhledem RVP PV	22
3.4.2. Zohlednění specifík dítěte předškolního věku	23
4. Empirická část	24
4.1. Metodický list Hojnost, úroda	25
4.2. Metodický list Babí léto	27
4.3. Metodický list Usínání přírody	30

4.4.	Metodický list Zkracování dne.....	34
4.5.	Metodický list Slunovrat	37
4.6.	Metodický list Ticho.....	41
4.7.	Metodický list Jaro	44
4.8.	Metodický list Květy, hmyz	48
	Závěr.....	52
	Seznam použité literatury.....	53

Úvod

Lesní mateřské školy se těší stále větší oblibě. Jedná se o koncept vzdělávání, který je úzce napojen na vnímání přírody a jejich proměn. Děti na vlastním těle zakouší změny, které se v přírodě odehrávají. Učí se, že změny jsou přirozené a je potřeba s nimi počítat. Pravidelný rytmus a řád proměn přírody a jejich předvídatelnost poskytuje dětem pocit bezpečí.

Naši předci, kteří byli s přírodou více spjati vytvořili rituály a slavnosti, které odrážely změny přírody i do lidského prožívání. Jejich nedílnou součástí byla i hudba, ať formou zpěvu nebo hry na hudební nástroje. Toto spojení je v nás zakořeněno. Provázanost ročního cyklu s tradicemi tvoří pevnou cyklickou strukturu roku, která dětem předškolního věku umožňuje ukotvení, vytvoření pocitu bezpečí, smyslu a přirozeného rytmu.

V kvalifikační práci se zaměříme na přirozené propojení obklopující přírody a jejich změn, tradic a hudby. Naším cílem je vytvořit metodické listy, které u dětí pomohou vnímat a rozvíjet spojení se Zemí a koloběhem roku prostřednictvím hudby a rytmu.

V teoretické části jsou shrnuty poznatky o lesních mateřských školách, jejich historii, filozofii a současném rozvoji ve světě i v České republice. Další kapitola je věnována vzniku a definování muzikofiletiky. Jejím cílům a zařazení do předškolního vzdělávání. Poslední teoretický oddíl je věnován koloběhu roku, svátkům a tradicím, které na něj navazují, jejich zařazení do výchovně vzdělávacího procesu, podstatě a hodnotě pro rozvoj dětské osobnosti. V praktické části se věnujeme tvorbě metodických listů, které jsou vytvořeny za použití muzikofiletických principů v návaznosti na proměny přírody v průběhu roku, rituály, slavnosti a jejich poselství jednotlivá období doprovázející.

Jednotlivé kapitoly této bakalářské práce ať filozofie a přístup v lesních mateřských školách, cyklické změny probíhající v přírodě, hudba, poznávání sebe, řád nebo morální hodnoty svátků jsou využitelné samostatně nebo za vzájemného prolínání témat, které ústí do oblasti využívání hudby a muzikofiletických principů v lesních mateřských školách. V obou případech u předškolních dětí rozvíjením těchto východisek směřujeme k získání souboru klíčových kompetencí, které budou základem pro celoživotní učení i osobnostní rozvoj dětí.

1. Lesní mateřské školy

Pro účely bakalářské práce bude používáno označení lesní mateřská škola (LMŠ) nebo lesní školka.

1.1. Historie a současnost lesních mateřských škol v zahraničí

Počátky lesních mateřských škol můžeme sledovat v severských zemích Evropy, kde je pobyt venku za každého počasí zcela přirozenou záležitostí. Prvenství je připisováno Dánsku. Za zakladatelku je považována Ella Flatau, která chodila se svými dětmi pravidelně do blízkého lesa, kde s nimi trávila čas. Postupně se začali k jejím výletům přidávat i známí s jejich dětmi. Z této přirozené aktivity se formovaly hlavní myšlenky pravidelné péče o děti v lese, které daly vzniknout v roce 1954 historicky první lesní mateřské škole (Národní pedagogický institut ČR, 2017).

V Německu, byla první LMŠ založena již v roce 1968, přesto se v této zemi myšlenka vzdělávání venku příliš neujala a další rozvoj lesních mateřských škol byl velmi pozvolný. Velký nárůst počtu LMŠ v Německu byl zaznamenán v 90. letech 20. století. Pedagožky Kerstin Jebsen a Petra Jäger se tehdy inspirovaly v Dánsku a začaly provozovat obdobnou LMŠ v Německu. Vytvořily pro ni pedagogickou koncepci, která se stala inspirací pro většinu dnešních LMŠ (Asociace lesních mateřských škol, 2024 a).

Myšlenky vzdělávání dětí venku si postupně našly své příznivce a lesní mateřské školy se zařadily mezi alternativní možnosti vzdělávání dětí předškolního věku. V některých zemích jsou velmi oblíbené.

Ve Švédsku dnes funguje zhruba sto takových mateřských škol. V Německu podpořila vznikání LMŠ legislativa, která je roku 1993 zařadila jako plnohodnotnou variantu klasických MŠ. V současné době je v této zemi asi 2000 zařízení a další vznikají. Lesní školky jsou oblíbené v Dánsku, kde jich funguje asi 500. Ve Skotsku jich je zhruba 30, které fungují celoročně, dalších 800 pak vzdělává venku v rámci programu MŠ na prázdniny. V Itálii vzniklo asi 100 lesních školek. V menším počtu jsou lesní mateřské školy zastoupeny ve Švýcarsku, Kanadě, Španělsku, Polsku, Slovensku. Další školky vznikají v Litvě, Rusku, Maďarsku, Japonsku (Asociace lesních mateřských škol, 2018).

1.2. Historie a současnost lesních mateřských škol v České republice

Jeden z prvních modelů vzdělávání dětí v přírodě představil český pedagog a spisovatel Eduard Štorch. V Praze díky jeho iniciativě vznikla na Libeňském ostrově Dětská farma,

provozovaná v letech 1926–1934 (Dětská farma, 2024). Žáci se podíleli na stavbě zázemí, pečovali o zahradu a po část týdne probíhala výuka venku.

Současné LMS začaly v České republice vznikat později než v jiných evropských zemích. O vznik a rozvoj se zasadila pedagožka a zakladatelka Ekologického centra hlavního města Prahy v Toulcově dvoře Mgr. Emilie Strejčková. Byla přesvědčena, že děti patří zcela přirozeně do přírodního prostředí. Odcizováním dětí tomuto prostředí, je snižována jejich přirozená vitalita, což poškozuje jedince, společnost i přírodu (Toulcův dvůr, 2008). Od roku 2003 usilovala o otevření mateřské školy, která měla být součástí ekocentra. V roce 2004 se jí podařilo otevřít ekologicky zaměřenou mateřskou školu Semínko. Zřízení venkovní třídy, která fungovala na principech lesních mateřských škol se podařilo až roku 2010. Mezi dalšími pak byly v roce 2007 Zelená školka na Liberecku, jejímž zázemím se stal místní statek nebo dětský dopolední klub Šárýnka v Praze, který se také hlásil k myšlence LMS.

Roku 2010 vznikla Asociace lesních mateřských škol, která sdružuje LMS, lesní kluby a nabízí jim oporu. Věnuje se vytváření standardů kvality, komunikuje se státní správou, vzdělává pedagogy, koordinátory i ředitele lesních mateřských škol a rozšiřuje všeobecné povědomí o této možnosti předškolního vzdělávání.

Asociace lesních mateřských škol eviduje v současné době přes 200 lesních mateřských škol nebo lesních klubů. Většina z nich je členem výše zmíněné asociace. Jedná se o 58 LMS, 105 lesních klubů, 3 lesní třídy při běžných kamenných MŠ, 2 registrované dětské skupiny fungující jako lesní klub (Asociace lesních mateřských škol, 2024 b).

1.3. Legislativní podmínky lesních mateřských škol v České republice

Legislativní ukotvení pro LMS najdeme v zákoně 561/2004Sb. V jeho aktuálním znění je za lesní mateřskou školu považována mateřská škola, ve které vzdělávání probíhá především ve venkovních prostorách mimo zázemí lesní mateřské školy. Zázemí lesní mateřské školy slouží pouze k příležitostnému pobytu. Dle současného znění je možné, aby zázemí lesní mateřské školy bylo stavbou (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Ukotvení v zákoně umožnilo lesním mateřským školám nabízet plnohodnotné vzdělávání dětem předškolního věku včetně plnění posledního roku povinné předškolní docházky. Zřizovatelé těchto zařízení se mohou rozhodnout, zda se stanou mateřskou školou zapsanou v Rejstříku škol a školských zařízení nebo budou provozovat svou činnost jako lesní klub. Označení lesní mateřská škola mohou používat jen ty, které jsou zapsány ve výše uvedeném rejstříku.

Lesní mateřské školy čerpají dotace od státu, jsou kontrolovány Českou školní inspekcí a Krajskou hygienickou stanicí. Vzdělávání v nich probíhá v souladu s RVP PV. Hygienické požadavky LMŠ naplňují dle vyhlášky č. 410/2005 Sb. §9, kde je definováno zásobování pitnou vodou, vybavenost hygienického zařízení se záchodem a provozní stav zázemí (Vyhláška č. 410/2005 Sb.).

Dle vyhlášky o předškolním vzdělávání 14/2005 ve znění 423/2023 má lesní mateřská škola třídy o minimálně 15 dětech. Při přítomnosti více než 8 dětí, s nimi souběžně pracuje další pedagogický či nepedagogický pracovník s odbornou způsobilostí dle této vyhlášky (Vyhláška č. 14/ 2005 Sb.).

1.4. Filozofie LMŠ

Lesní mateřské školy mají ve svých školních vzdělávacích plánech často motto typu: „Venku za každého počasí.“ nebo „Není špatné počasí, pouze špatné vybavení.“. Vystihuje to základní myšlenku fungování – venku, v přírodě. Učebnami LMŠ jsou nejčastěji les nebo louka. Zde se mohou děti svobodně pohybovat, využívat materiály, které jim přirozené prostředí nabízí, experimentovat a pozorovat. Naplňují tím ideu, že zkušenost v přirozeném světě je blízká organickému způsobu učení. Tak jsme ji získávali po tisíciletí a žádná jiná zkušenost nemůže proniknout tak hluboko (Sobel in Louv, 2010).

Vzhledem k prostoru, který lesní školky využívají, často vytváří své vzdělávací programy v návaznosti na přirozený koloběh roku. Pobytem venku se stávají součástí přírody. Děti si na vlastním těle doslova osahávají podmínky života. Řada lesních školek využívá prvky Waldorfské pedagogiky, kde nachází oporu ve slavnostech a svátcích kotvících myšlenky mravních hodnot a spirituálního přesahu. Kladou důraz na respektující komunikaci ve všech směrech pedagogických interakcí – k dětem, rodičům i mezi sebou navzájem. Nepostradatelná je pro ně sounáležitost s prostorem a místem, kde se pohybují. Pedagogové, kteří děti doprovází se nazývají průvodci, protože toto slovo lépe vystihuje pozici dospělého u dítěte. Není učitelem, ale provázející osobou na cestě za poznáním okolního světa, ale i vlastního nitra. Je oporou v sociálních interakcích s vrstevníky. Přístup k dětem je možné charakterizovat slovy respekt, vzájemná úcta, ohleduplnost, rovnoprávnost. Velký důraz je kladen na udržitelný rozvoj. Vzhledem k menšímu počtu dětí ve skupině a přítomnosti více pedagogů je reálná individualizace vzdělávání.

1.5. Hudební rituály v alternativních mateřských školách

V lesních mateřských školách jako i jiných běžně zastoupených alternativách (Waldorf, Montessori) je hojné používání hudebních rituálů. Jejich zařazování je různorodé a pro každou alternativní školu specifické. Pro pedagogy jsou hudební rituály velkou pomocí a zařazují je denně (Bíbová, 2022).

Hudební rituál označuje zpívanou zvyklost s typickým projevem, opakující se v určité konkrétní dobu. Jeho zařazení navozuje sledovanou atmosféru, má významnou roli v režimu dne. *„Každý rituál přináší něco jiného (pocit přijetí, příležitost k rozvíjení řeči, rozvoj hudebnosti atd., ale současně všechny mají pro dítě některé společné významy, např. příjemné naladění, jistotu, že věci mají svůj řád, možnost uplatnění i pro méně aktivní a nespěšné děti, vytváření prosociálních vzorů a vztahů, budování pocitu příslušnosti ke skupině a sounáležitosti s ostatními dětmi, upevňováním určité zkušenosti, její přijetí a zvnitřnění aj.“* (Svobodová, 2010, s. 93–94). Rizikem je velké množství rituálů, jejich neupřímnost, nízká kvalita textů apod. (tamtéž, 2010). V mateřských školách se hudební rituály používají pro usnadnění organizace dne často jako přechodové rituály. Nenásilnou formou tak vzniká provázanost mezi jednotlivými činnostmi.

2. Muzikofiletika

Muzikofiletika je uměleckopedagogická disciplína s velmi úzkým vztahem k muzikoterapii (Kusý, 2019). „*Muzikofiletiku můžeme stručně charakterizovat jako tvořivé, zážitkové a reflektivní pojetí hudby a uměleckých hudebních činností ve vzdělávání, které směřuje k poznávání sebe, druhých a světa v kontextu umění a kultury a jehož základem je využití kvalit zvuku, hudby a vztahu člověka k nim. Muzikofiletika směřuje k poznání i sebepoznání prostřednictvím reflektivního dialogu*“ (Friedlová a kol, 2020, s.11). Můžeme ji chápat také jako kreativní, reflektivní a zážitkové pojetí výrazové výchovy založené na hudebních a jiných výtvarných prostředcích umožňující dětem zdravý osobní rozvoj (Oriešiková, 2020).

Jedná se o hraniční pedagogickou disciplínu, která se pohybuje na pomezí hudební výchovy, muzikoterapie, psychologie a dalších věd. Zaměřuje se na prožitkový přístup k hudebním aktivitám, které umožňují dětem náhled na sebe, své vrstevníky a etické normy společnosti. Je prevencí duševních onemocnění a patologických sociálních jevů. Umožňuje dětem kreativní projev a zdravý postoj ke světu a životu. Vytváří nové, vlastní postupy.

2.1. Vznik a vývoj

Zájem o muzikoterapii a expresivní postupy při práci s hudbou vedly na řadě škol k zařazování muzikoterapeutických aktivit. Zavádění muzikoterapeutických postupů do vzdělávání se označovalo jako zařazování prvků muzikoterapie či hudební dílny. Z hlediska definování však zavádění prvků muzikoterapie do výchovy a vzdělávání nebylo zcela vhodné, proto se hledaly cesty, jak pedagogům umožnit tyto aktivity realizovat a dětem (žákům) zprostředkovat prožitky, které muzikoterapeutické postupy nabízí.

Zařazování muzikoterapeutických prvků do výuky jsou volně inspirovány knihou *Creative and Mental Growth* autora Viktora Lowenfelda (1947), která již ve své době značně ovlivnila rozvoj tvořivých přístupů ke vzdělávání (Slavík in Lojdová, 2016).

Současnou inspirací pro muzikofiletiku byla artefiletika Jana Slavíka. Artefiletika byla definována v 90. letech 20. století a je založena na zážitku a prožitku. Směřuje k poznávání a sebepoznávání, pracuje s reflexí v kulturních a sociálních kontextech, čímž vede k prevenci psychosociálního selhávání (Slavíková, Slavík, 2019). V návaznosti na artefiletiku vznikaly snahy o zařazení filetického přístupu do dalších oborů vznikaly tak obory jako muzikofiletika či psychofiletika. Termín muzikofiletika se začal používat v roce 2007 Svatavou Drlíčkovou (Friedlová, 2020). Následně se šířil, protože filetické vymezení umožňovalo používání do té doby problematických muzikoterapeutických postupů v mateřských a jiných školách v rámci

výchovného a vzdělávacího procesu ve smyslu základních metod a technik cíleně s potlačením terapeutického záměru. V roce 2012 byl pojem muzikofiletika definován a publikován. Velmi brzy první muzikofiletické semináře akreditovalo i MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) a MPSV (Ministerstvo práce a sociálních věcí).

2.2. Muzikofiletika v současném školství

Muzikofiletika stojí na pomezí mezi hudební výchovou a muzikoterapií. Používá neobvyklé postupy a vytváří i nové, což při realizaci vyžaduje i příslušný přístup a kreativitu. Při využívání ve školství není snahou muzikofiletiky děti diagnostikovat ani na ně terapeuticky působit. Snaží se o rozvíjení pozitivního v lidské bytosti a působí preventivně v sociální oblasti. Muzikofiletika se stala cenným nástrojem rozvíjení zejména psychosociálních kompetencí. Muzikofiletické aktivity rozvíjí hudební výchovu a umožňují širší možnosti využití hudebních aktivit. Pedagogové tím vedou děti (žáky) k hlubšímu prožívání hudby a kreativní hudební expresi.

V současném předškolním vzdělávání v ČR se můžeme s využíváním muzikofiletických principů, muzikofiletikou, muzikoterapií či zapojování jejich prvků do vzdělávání dětí setkat pod různými označeními. Mateřskými školami je zastoupení těchto prvků prezentováno jako zapojování muzikoterapeutických principů či prvků do vzdělávání nebo muzikohraní. Mateřské školy využívají, nabídky lektorsky vedených workshopů (často společné bubnování) nabídky certifikovaných muzikoterapeutů s programy pro MŠ nebo nabídky odborníků s muzikofiletickými programy (např. Svatavy Drlíčkové, Petra Broniše aj.), které jsou zaměřeny na rozvoj osobnosti dítěte, poznávání jeho samého i kamarádů prostřednictvím hudby a hudebních elementů. Muzikofiletické programy nemají diagnostický ani terapeutický přesah. K dětem přistupují často pomocí příběhů s hudebním doprovodem.

Ze studie, která probíhala na Slovensku při zobecnění vyplývá, že bez ohledu na vzdělání pedagogů v MŠ v oboru muzikoterapie nebo muzikofiletiky, hudbu prakticky využívá téměř 93 % pedagogů MŠ. Celých 89 % z 96 sledovaných pedagogů využívá prvky, které oni sami klasifikují jako muzikoterapii, muzikofiletiku nebo zařazují do obou kategorií. Kreativní podoba práce s hudbou byla popsána u 53 % z dotázaných pedagožek MŠ. Mezi nejoblíbenější zařazované aktivity patří pohybové a rytmické hry a cvičení, hry na tělo a rytmižace, což odpovídá zájmu a možnostem dětí sledovaného věku (Kusý,2022).

Ve studiích z jiných evropských států není sice pojem muzikofiletika použit, ale z obsahu cílů je možné usuzovat na sledování stejných záměrů. V Řecku jsou aplikované činnosti popisované jako hudební aktivity, jejichž hlavním záměrem je tělesný pohyb, tanec,

zpěv, hra na nástroje nebo poslech živé hudby. Hudební aktivity přispívají k rozvoji v emoční oblasti, oblasti seberegulace a zlepšení vtažů s okolím (Raptis, 2020). Výsledky studie jsou vnímány jako podnět k vytvoření podobného pojetí hudební výchovy v budoucnosti.

Zařazení denních zpívaných rituálů v ruských mateřských školách zahrnující zpívání, tancování v kruhu, hudební hry a zpívání tradičních písní o jevech se kterými se děti běžně setkávají (slunce, vítr, déšť, šnek) s důrazem na naslouchání hudbě přírody, je součástí nového programu hudba v předškolním vzdělávání ruského ministerstva školství. Jednou z nejdůležitější součástí nové koncepce je lidová hudba (Tzarkova, Serbina, 2021).

2.3. Muzikofiletika v kontextu lesních MŠ

Muzikofiletika se zaměřuje na komplexní rozvoj osobnosti a kompetencí dítěte (Kusý, 2022). V rámci muzikofiletických aktivit děti pracují s hlasem, hrají rytmické, hudebně pohybové a taneční hry nebo relaxují. Expresivní pojetí aktivit a následné reflektivní zpracování vede k rozvoji osobnosti dítěte a jeho psychosociálních kompetencí.

2.3.1. Cíle muzikofiletického přístupu

Klíčové pro muzikofiletické působení jsou cíle muzikofiletické aktivity. Cílem muzikofiletiky je rozvíjení psycho – emočního, intelektuálního, uměleckého a všeobecně kulturního potenciálu jedince, potencování sociálních dovedností a kompetencí a prevence psychosociálních selhávání prostřednictvím muzikofiletických aktivit (Svatava Drlíčková, 2024).

Při zaměření se na cíle muzikofiletiky je možné se zamýšlet, zda hudební pedagogika nemůže také tyto cíle naplňovat. Zajisté může, jen v kontextu hudební pedagogiky se nejedná o záměrné cíle. Naproti tomu však muzikofiletika k naplnění uvedených cílů směřuje zcela záměrně, vědomě a intenzivně.

V lesních mateřských školách můžeme prostřednictvím muzikofiletických aktivit naplňovat cíle výchovného a vzdělávacího charakteru i bohatou škálu cílů osobnostního a sociálního charakteru.

Cíle, které můžeme v LMŠ naplňovat (Počtová, 2014):

V oblasti hudebního a estetického rozvoje

- rozvíjení základní hudební kategorie a v obecné podobě poznávání hudby jako takové;
- rozvoj hudebního vnímání, hudebního citění, naslouchání a porozumění hudbě, vnímání estetického rozměru hudby;

- poznávání principů a nástrojů hudby (hlasu, hudebních nástrojů, vlastního těla, zvukových možností nástrojů denní potřeby), poznávání žánrů;
- hudební dovednosti (zpěv, hra na hudební nástroje, improvizace, kreativita).

V oblasti osobnostního rozvoje zaměřeni na oblasti

- emocí a emoční inteligence;
- sebepoznání, sebevyjádření, sebedůvěry, seberealizace a sebehodnocení;
- vnímání vlastního těla, uvědomění si možnosti jeho stimulace a zklidnění, koordinace a s ní související rozvoj jemné i hrubé motoriky;
- psychohygieny;
- kognitivních funkcí, rozvoj pozornosti, myšlení, kreativity;
- schopnost identifikovat a naplnit stanovený cíl;
- motivace a kreativita – přirozená potřeba lidské bytosti.

Oblast sociálního rozvoje, která zastupuje cíle k rozvoji sociálních kompetencí

- poznávání druhých a s tím související ukotvení vlastní role ve společnosti;
- komunikace s využitím rozličných vyjadřovacích prostředků (verbální, neverbální, umělecké, alternativní);
- sociální kompetence na vyšší úrovni – empatie, tolerance, porozumění, soucit, respekt k druhým;
- kooperaci a kompetici jako dva základní momenty podoby společné práce.

Oblast morálního rozvoje zahrnuje naplňování afektivních cílů

- rozvoj hodnot, postojů a mravních vlastností člověka, hodnoty humanity a svobody, základy zdravých postojů ke světu, utváření charakteru dítěte;
- kompetence k řešení problémů a rozhodovací dovednosti (analýza problému, návrh tvůrčího řešení, přiměřená reakce na problém v souladu s morálními zásadami).

V oblasti nadmyslového duchovního rozměru tedy spirituálního rozvoje lze působením muzikofiletiky definovat cíle

- harmonizace prostřednictvím hudby, tedy dosažení či obnovu pocitu harmonie. Při procesu hledání harmonie lze narazit na nefunkční nebo potlačené prvky, které lze díky zvědomění libého pocitu rozpoznat, pojmenovat a dále s nimi pracovat;

- odhalování smyslu světa a smyslu sebe sama ve světě, nalézání východisek a životních stránek přesahující sebe sama, povědomí v otázkách víry a posvátného rozměru života.

Z uvedeného lze usuzovat na široké uplatnění muzikofiletiky ve vzdělávacím procesu v lesních mateřských školách. V praxi je vhodné stanovit si cíle filetického působení a v průběhu aktivit a následné reflexi je naplňovat.

2.3.2. Metody muzikofiletiky

Metody, které jsou v muzikofiletice využívány vycházejí ze základních metod muzikoterapie. Metody využívané v lesních mateřských školách můžeme označit jako komunitní, neboť pracujeme se skupinou dětí, která se pravidelně setkává a sdílí stejný prostor a čas. Využíváme nejčastěji formy hromadné nebo skupinové. Metodu volíme s přihlédnutím k individuálním potřebám dětí a cílům, které stanovíme jako výstupy, kterých chceme při práci danou metodou dosáhnout. Základní metody můžeme doplňovat dalšími pomocnými technikami jako například tancem, výtvarnými aktivitami, dramatickými nebo verbálními prostředky.

Metody využitelné v LMS (Počtová, 2023):

Improvizace

Improvizace v překladu znamená reagovat bez přípravy. Reakce nastává automaticky, bez předchozího myšlení, a tedy odpovídá autentickému vnímání jedince. Dobrá hudební improvizace znamená někdy riskovat větší spontaneitu a otevřenost (Šimanovský, 2011). Touto strategií je možno odkrýt řady vnitřních procesů, které jsou jinak maskovány myšlením. V lesních mateřských školách využíváme různé způsoby vytváření hudby (hra na tělo, zpěv, použití jednoduchých hudebních nástrojů). Dítě může tímto prostřednictvím autenticky vyjádřit své pocity, vjemy a emoce. Pedagog dítěti vytváří bezpečný prostor pro sebevyjádření.

Při improvizaci skupinové se zaměřujeme na cíle z oblasti sociálního rozvoje. Na první pohled se může zdát, že individuální forma improvizace není ve školkách využívána, avšak vzhledem k požadované a potřebné individualizaci ve vzdělávání je možné a žádoucí ji zařazovat. V lesních školkách navíc procesu individualizace pomáhá počet pedagogů, který ve skupině dětí působí. Při individuální nebo individualizované improvizaci se zaměřujeme na cíle v oblasti osobnostního rozvoje dítěte.

Hudební interpretace

Hudební interpretace je metoda muzikoterapie, kdy jedinec reprodukuje vokální či instrumentální podobou existujícího hudebního díla. V lesních školách k tomuto účelu využíváme jednoduché hudební nástroje často z přírodních materiálů. Hrou na nástroj zasahujeme mnoho cílů z oblasti motoriky, sluchové a zrakové percepce, paměti a při hře ve skupině i sociálních dovedností.

Mezi četné variace hudební interpretace patří (Kantor, 2009):

- vokální interpretace;
- instrumentální interpretace;
- hudební produkce;
- hudební hry a aktivity;
- dirigování.

Kompozice hudby

Do metody kompozice hudby zahrnujeme tvořivý vznik autorských písní, textů a skladeb. Cílem kompozičních metod je rozvoj dovedností pro kreativní řešení problémů, rozvoj schopnosti organizace a plánování i rozvoj schopností sledovat vnitřní prožitky a jejich sdílení (Kantor, 2009). V prostředí lesních mateřských škol můžeme s dětmi tvořit texty reagující na procesy v obklopující přírodě, vyjadřovat prostřednictvím hudby náladu nebo momentální situaci. Je možné použít tzv. "zpívání na děti", kdy věty převádíme do hudební podoby.

Poslech hudby

Při poslechu hudby je využívána hudba reprodukováná či živá, vokální nebo instrumentální, na kterou dítě verbálně nebo nonverbálně reaguje. Tato technika usnadňuje vnoření představ, myšlenek, vzpomínek a různých imaginací (Dětská poradna, 2016). V lesních mateřských školách děti poslouchají živou hudbu při reprodukci složitějších písní pedagogy nebo jako doprovod krátkých tematických divadelních představení. Reprodukovanou hudbou doplňujeme hudebně pohybové aktivity, děti na ni expresivně reagují. Reprodukovanou hudbu je možné použít i ke krátkým relaxacím.

2.3.3. Doznění, sdílení (reflexe)

Nedílnou součástí muzikofiletického přístupu je doznění a následná reflexe. Tím je vytvořen prostor pro zpracování pocitů a představ a prostor pro sdílení myšlenek a dojmů (Šimanovský, 2011). Smyslem reflektivního dialogu je vlastní hodnocení hudebního procesu, nikoliv hodnocení samotného hudebního výkonu. Má vést k novému, hlubšímu náhledu na sebe sama. V reflektivním dialogu proto volíme otázky otevřené, které nejsou návodné či hodnotící. Takové, které vedou k zamyšlení o podobnosti hudebního prožitku s reálným životem a strategiemi, které v něm děti využívají (Friedlová, 2020). Zajímá nás, jak děti hudební zkušenost prožívají, jak jí rozumí, zda za svými prožitky nachází souvislosti. Součástí reflexe je nejen vyjádření, ale i naslouchání prožitkům ostatních.

V lesních mateřských školách často využíváme sdílení v kruhu, kdy mohou děti vyjádřit své dojmy, pocity a myšlenky v návaznosti na dokončenou aktivitu. Je důležité vytvořit bezpečný prostor pro projev všech dětí. Při organizaci pomáhá posílání „mluvícího předmětu“, mluví jen ten, kdo předmět drží. Dítě, které mluví, sdílí za sebe své dojmy a myšlenky a po předání předmětu naslouchá sdílení dalších dětí.

2.3.4. Hranice

Hranice mezi muzikofiletikou a muzikoterapií je velmi jemná, jednotlivé obory na sebe vzájemně navazují a podporují se. Zásadní rozdíl je v charakteru cílů. S ohledem na ně volíme i vedení reflektivního dialogu. V muzikofiletice směřuje k poznávání sebe sama, druhých a světa, a to čistě v rovině výchovně – vzdělávací. Poznávání zde vede k lepšímu chápání své osobnosti a sebehodnocení své pozice ve společnosti (Počtová, 2015). Muzikofiletika na rozdíl od muzikoterapie nasměřuje k terapeutickým cílům. Nicméně i při muzikofiletickém záměru aktivity je možný terapeutický přesah. Ten však není cílem aktivity, pouze sekundárním efektem. Přesto je potřeba s touto možností počítat a být na ni při praktické práci s dětmi připraven.

3. Koloběh roku, zvyky a tradice

Lidové svátky a tradice vznikaly ještě v době předkřesťanské a byly navázány na astronomické jevy a změny v přírodě. Provázely je hudba a tanec, rituální zvyky a zapalování ohňů. V průběhu staletí docházelo k postupnému vrstvení zvyků, které se k danému období váží. Kolo roku je jako symbol používáno mnoha kulturami pro znázornění a pochopení běhu času a změn v přírodě.

3.1. Koloběh roku, cykličnost

Koloběh roku v přírodě je děj, který se pravidelně cyklicky opakuje a je pro nás snadno sledovatelný. Na jaře se příroda probouzí, ukazují se první odvážné rostliny, půda se prohřívá, dny jsou teplejší, začíná rašit listí. Následuje záplava květů a všudypřítomný bzukot a hemžení hmyzu. Můžeme sledovat pout' slunce, které na obloze stoupá výš a výš, až dosahuje svého vrcholu. Dny jsou dlouhé a noci teplé. V přílivu tepla a slunečního záření dozrávají první plody, následuje sklizeň obilí. S nástupem září se dny citelně zkracují, některé jsou již chladné a objevují se první náznaky blížící se zimy. Končí babí léto, dozrávají poslední plody. Stromy ztrácí listí, přichází obavy, nepohoda, chlad a tma. S blížícím se zimním slunovratem však vyvstává naděje na nový začátek. Říká se: „*Na Nový rok o slepičí krok, na Hromnice o hodinu více.*“ Světla přibývá, ptáci začínají zpívat a kolo roku se znovu roztáčí.

Koloběh roku souzní s koloběhem života. Jako se střídá jaro, léto, podzim a zima, stejně tak na sebe navazují období života. Zrození, plodnost, stárnutí a smrt. Děje jisté, neustále se opakující.

3.2. Svátky a tradice

Tradice, svátky, zvyky, rituály, slavnosti všechny tyto pojmy označují nějakou formu předávání zkušeností a moudrosti. Při zkoumání přesných formulací bychom zjistili, že se některé termíny překrývají ve svých významech. Pro potřeby bakalářské práce se zaměřím na obsahovou část těchto slov, která z tohoto úhlu pohledu v podstatě vyjadřují totéž.

V současné době je většina svátků vnímána jako křesťanských. Pro hluboké kořeny a významy však musíme jít hlouběji, do doby pohanských bohů. Zde vznikaly tradice navázané na koloběh roku. V průběhu roku se mění atmosféra i prožívání dní v přírodě. V jednotlivých obdobích roku přichází i určité výzvy a myšlenky, které jsou s nimi spjaté. Tento cyklus se opakuje, každý rok znovu a znovu.

Jaký význam pro nás tradice, lidové zvyky, obyčeje a rituály mají dnes? Jaké poselství z nich můžeme čerpat? Význam latinského výrazu tradere je dodávat, předávat. Po generace

se tak prostřednictvím tradic předávaly zkušenosti, moudrost a hodnoty důležité pro praktický i duchovní život. Prostřednictvím příběhů a zvyků nabízely modelové řešení různých situací, což se jeví jako důležité z psychologického i morálního hlediska. Dětská osobnost se díky těmto prožitkům následně formuje, což se stává základem morálního jednání jedince v budoucnosti (Čáp, 2001).

3.3. Potenciál využití svátků a tradic v moderní společnosti

Moderní společnost by měla být projektem, který poskytne člověku jistotu v hodnotovém, kulturním, ekonomickém i politickém ukotvení ve společnosti (Havel, 2014). Potýká se však s krizí „tradičních hodnot“, všeobecným nadbytkem, nesmírnou rozmanitostí života a světonázorových konceptů. Hojnost a blahobyt s sebou zároveň přináší ochuzení výrazových vlastností jednotlivců, oploštění, odstranění výkyvů a rozdílů. To sebou přináší emoční a duchovní hlad a vyprahlost, což v důsledku vede právě k oněm extrémním výkyvům (Passerin, 2012–2018). Absence hodnotového systému a spirituálního přesahu člověka vyvolává pocit nenaplněnosti, nespokojenosti a nedostatku. Objevuje se deficit chápání naší a vzájemné sounáležitosti v celém ekosystému planety. Tyto myšlenky potvrzuje rozšiřování definice zdraví jako celkové fyzické, psychické, sociální, spirituální a ekologické pohody.

Jednou z možností, jak podporovat „zakořeněnost“, vychovávat k touze po morálních hodnotách, vnitřní jistotě a spirituálním přesahu, je prostřednictvím svátků a tradic. Skutečným prožíváním těchto hodnot, zhmotněním (obnovením) duchovních skutečností a kvalit.

Každé období roku s sebou přináší určitou charakteristiku, hodnotu. Tu se předkům podařilo vložit do příběhů, říkadel, pranostik, legend, rituálů a slavností. To je ona hloubka, poselství a hodnoty, nabyté vědění a moudrost, které s sebou období a tradice s ním spjaté přináší. Jejich předáváním je zajištěno mimo jiné i jakési kontinuum, propojení generací minulých současných a budoucích, neboť naše minulost a tvořivá přítomnost vytváří naši budoucnost. Zároveň je nutné zmínit, že „to předané“ je pouze východiskem. Záleží na tom, jaký nový tvořivý impuls najdeme v předaných formách a jakými významy je nově naplníme (Passerin, 2012–2017).

3.4. Svátky jako součást výchovy a vzdělávání

Společné prožívání svátků poskytuje pocit sounáležitosti, jistotu spojení se svými kamarády, třídou, komunitou, školou, obcí, zemí, v níž děti žijí a uvědomění si vlastní identity (Vrtíšková Řezáčková, 2023).

3.4.1. Praktikování tradic náhledem RVP PV

Z pohledu RVP PV při předávání samotných tradic, i hodnot v tradicích skrytých, naplňujeme celou řadu vzdělávacích cílů v jednotlivých vzdělávacích oblastech, zejména pak vzdělávací cíle, zaměřené na postoje a mravní hodnoty. V obrazech a příběžích svátků a tradic jsou obsažena všechna potřebná témata (Passerin, 2012–2017).

Oblasti, které můžeme prostřednictvím zařazení svátků a tradic do vzdělávání a výchovy naplňovat (RVP PV, 2021).

Dítě a jeho tělo

- uvědomění si vlastního těla, rozvoj pohybových schopností;
- rozvoj a užívání všech smyslů;
- vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu.

Dítě a jeho psychika

- poznávání sebe sama, uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry;
- rozvoj schopnosti sebeovládání;
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit.

Dítě a ten druhý

- seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému;
- posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem;
- vytváření prosociálních postojů.

Dítě a společnost

- poznávání pravidel společenského soužití;
- rozvoj schopností žít ve společenství ostatních lidí;
- rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností;
- seznamování se světem lidí, kultury a umění.

Dítě a svět

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije a vytváření pozitivního vztahu k němu.;
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním a kulturním prostředí.

3.4.2. Zohlednění specifík dítěte předškolního věku

Součástí práce s dětmi předškolního věku je zohlednění specifík, zvláštností dětské psychiky jako je eidetismus, personifikace, synkretismus, konkretismus, prezentismus (Šimíčková–Čížková, 2003). Zprostředkováním svátků a tradic dětem je vzděláváme v souladu s jejich potřebami.

Imaginace

„Pro malé dítě předškolního věku je obrazotvornost „jeho vlastním jazykem“ a obrazy jsou pro něj výživou a potravou pro jeho duši“ (Passerin, 2012–2017, str. 2). Při výchově a vzdělávání dětem předkládáme stále více hotových obrazů, metody učení jsou stále názornější. Děti nemají dostatek příležitostí imaginaci cvičit a cvičení jako proces sám o sobě je posilující, naopak pasivní přijímání obrazů dítě i dospělého o životní síly a vůli obírá (Passerin, 2012–2017). Prostřednictvím obrazů můžeme dítěti zprostředkovat hodnoty, na které jeho jazykové ani mentální schopnosti prozatím nedosahují. Můžeme jej nechat prožít pojmy jako sounáležitost, pravda, odvaha, láska, soucit, pomoc bližnímu aj.

Čas

Vnímání času se u dítěte rozvíjí pozvolna. Předškolní dítě žije především přítomností. Pokud je zaujaté nějakou událostí nebo činností, plně ji prožívá. Nemyslí při tom na následné ani předchozí dění či povinnosti. Děti v předškolním věku nejsou schopny vnímat lineární čas nebo jen v omezené míře. Vnímání plynutí času je u předškolního dítěte vymezeno událostmi, které ho obklopují a které se pravidelně střídají (Metodický portál RVP. CZ, 2011). Zdá se tedy, že pro dítě je přirozený, pochopitelný a bezpečný čas cyklický (Passerin, 2012–2017), který opakující se roční koloběh svátků přináší.

Cykličnost a její vnímání v širším slova smyslu, tedy i ve vývoji společnosti, jsou fenomény, které se svým způsobem opakují. Jsou jevem, který je doložitelný od nejstarších civilizací lidstva (Bárta, 2017).

4. Empirická část

V teoretické části jsme se věnovali tematice lesních mateřských škol a jejich vzdělávacím a výchovným specifikům. Pojmu muzikofiletika, jejímu vzniku a vývoji, její pozici v současném školství. Vymezili jsme cíle a metody muzikofiletiky, které jsou využitelné při vzdělávání v lesních mateřských školách. Věnovali jsme se tématu přirozených proměn přírody v průběhu roku, poselství svátků a tradic a potenciálu tohoto tématu při zařazení do výchovně vzdělávacího procesu.

Cílem empirické části je vytvořit metodické listy vhodné pro aplikaci v lesních mateřských školách, založené na muzikofiletickém přístupu, které tematicky odpovídají proměnám přírody v průběhu roku, dotýkají se témat některých svátků a tradic a hodnot jimi zprostředkovaných. Cílem připravených metodických listů je umožnit dětem hluboký prožitek hudby a rytmu s přidanou muzikofiletickou hodnotou, kterou je rozvíjení psychosociálních kompetencí dětí. Dílčím cílem je ověřit navržené metodické listy v praxi lesní mateřské školy.

Protože jsou metodické pracovní listy vytvořeny primárně se zaměřením na lesní mateřské školy, jsou navrženy tak, aby aktivity bylo možné realizovat ve venkovním prostředí. Toto specifikum však není omezením.

Ověření proběhlo v průběhu školního roku 2023/2024 na skupině dětí LMŠ Sedmikrásek z.s. v rámci nabízených řízených aktivit. Jednalo se o heterogenní skupinu dětí ve věku 3–6 let.

4.1. Metodický list Hojnost, úroda

V tomto období zakoušíme hojnost ovoce a zeleniny. Počasí je většinou mírné, rána jsou chladnější. Se začátkem školního roku jsou pro nás důležitá témata sounáležitosti a zároveň jedinečnosti. Posilujeme propojení se zemí volbou odpovídajících hudebních nástrojů.

Název: **Poslechni si nástroje**

Obr. č.1: QR kód (Wingrove).

Cíle hudební: poslech hudební skladby, hudební představivost, identifikace nástrojů podle sluchu, kresba hudebních nástrojů

Cíle nehudební: jemná motorika, sluchové vnímání, představivost, pozornost, fantazie

Cílová skupina: děti MŠ ve věku 4-6 let

Forma: hromadná

Pomůcky: nahrávka, reproduktor, bílé papíry, pastelky

Motivace: *Poznáte nástroj jen podle sluchu?* Před děti rozložíme různé hudební nástroje včetně těch, které zazní v ukázce. Necháme děti, aby si je vyzkoušely. Zaměřujeme se na to, jak zní. Můžeme i pustit nahrávku a nechat na ni děti tancovat.

Průběh: Děti mají papír, pastelky. Pustíme nahrávku. Vyzveme děti, aby nakreslily hudební nástroje nebo zvuky, které slyší.

Variace: Nahrávku si pustíme ještě jednou napodobujeme (bez nástrojů), jak se na dané nástroje hraje. Při spolupráci dětí se můžeme na jednotlivé nástroje i rozdělit a při napodobování se střídat.

Reflexe: *Kolik nástrojů jsi nakreslil? Který máš nejradši? Předved' nám, jak se na něj hraje.*

Ověření v praxi: Pro děti bylo obtížné si vybavit, jak vypadají nástroje, které slyší v nahrávce. Nejjednodušší pro ně byl buben. Potíže jim dělala flétna, přestože ji v praxi denně používáme.

Název: **Bubnování**

Cíle hudební: vnímání rytmu, vnímání a ovládnutí intenzity úderu

Cíle nehudební: spolupráce, sounáležitost, kreativita, improvizace, humor

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Pomůcky: bubny, cokoliv, co duní – kyblíky, hrnce

Motivace: Představíme si, že chodíme po zahradě a pozorujeme co všechno už je zralé. To, co je zralé, často spadne na zem. Jablka, hrušky, švestky...a zaduní to. Zkusíme položit dlaň na zem a sledovat, jestli pád a následné zadunění ucítíme jako vibraci.

Průběh: Každé dítě má nástroj, na který může hrát. Necháme děti, aby si na zahradě samy našly svůj nástroj. Předvádíme silou úderu, co nám zrovna dozrálo.

obilí – jemně jen špičkami prstů;

jablka, hrušky – střední úder;

nejsilnější úder je dýně.

Začneme bubnovat, popisujeme dětem, co dozrává a napodobujeme konkrétní plody. Vyzkoušíme si různé intenzity úderů. Poté necháme děti, aby si sílu úderu volily samy.

Doporučení: Bubnujeme na zahradě. Ve skupině ošetříme děti, kterým by mohl velký hluk způsobovat potíže. Můžeme je posadit dál nebo se bubnování neúčastní.

Variace: Můžeme využít moderování JÁ – VY vytváříme tím hudební dialog.

Reflexe: *Jaké plody padaly na tvůj bubínek?* Děti předvádí. *Jaký jste měly pocit, když jsme hráli všichni dohromady?* Děti v kruhu popisují svůj prožitek.

Ověření v praxi: Děti měly radost z objevování zvuků, které přinesené nádoby vydávají. Při moderování dokázaly napodobovat sílu úderu. Při společném bubnování se spíše ponořily do rytmu a hudby.

4.2. Metodický list Babí léto

Můžeme ještě prožívat teplé slunečné dny. Vzduchem poletují bílé chomáčky. Užíváme si teplé dny s vědomím přicházejícího podzimu. Do podzimního období můžeme vstoupit s odvahou a důvěrou inspirováni svátkem sv. Michaela.

Název: **Drak**

Cíle hudební: vyjádření emocí hlasem, doprovodný pohybový projev

Cíle nehudební: ohleduplnost, řízené uvolnění negativních emocí

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Motivace: V období babího léta si připomínáme legendu o sv. Michaelovi, který bojoval s drakem. Děti s legendou seznámíme.

Průběh: Děti stojí v kruhu. Představíme, si, že jsme velký drak, vyzkoušíme křídla, dupavou, dunivou chůzi, protože je to velký drak. A tenhle drak je opravdu našťvaný a hladový a jde krajem, dupe a velmi křičí. Jako by všechn svůj vztek chtěl vykřičet. Otočíme se ke všem ostatním zády – zády ke kruhu, zhluboka se nadechneme a zařveme jako drak. Předvedeme i grimasu obličej, můžeme rukama představovat i drápy.

Doporučení: Pravidla křiku, vyjasníme ještě před spuštěním aktivity. Upozorníme děti, že aktivita bude hodně hlasitá, komu hlasitý projev vadí, může si zacpat uši, poodstoupit dál z kruhu nebo se aktivity neúčastní.

Reflexe: *Jaký byl tvůj drak?* Dětem můžeme pomoci nabídkou přídavných jmen. Našťvaný, velký, hladový, malý, ustrašený.

Ověření v praxi: Většina dětí se do aktivity zapojila. Vyjádření negativních emocí nedělalo nikomu potíže.

Název: **Pavouček**

Cíle hudební: reprodukce písničky, doprovázení hudební skladby pohybem

Cíle nehudební: seznámení s životem pavouka, dramatické ztvárnění textu, hrubá i jemná motorika, sounáležitost

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Motivace: Povídáme si o babím létu, létajících pavoučcích.

Pavouček

Jan Švagera, Milan Mařík

Spřá - dal nit ma - lý pa - vou - ček o - be - tkal ce - lý pa - lou - ček

5
Le - tě - li ko - lem mo - tý - li síť - ku mu kříd - lem roz - bi - li roz - bi - li

10
Pa - vou - ček chvil - i hu - bo - val pak si no - vou u - dě - lal

Obr. č.2: Písnička Pavouček, (Švagera, 1986).

Průběh: Zpíváme s dětmi písničku a doprovázíme ji pohybem.

Spřádal nit malý pavouček, – motáme předloktím dopředu a dozadu;

obetkal celý palouček. – otočíme se kolem dokola s roztaženýma rukama;

Letěli kolem motýli, – palce rukou do sebe zaklesneme, třepetáme prsty rukou jako motýlími křídly;

síťku mu křídlem rozbili, rozbili. – prudce máchneme rukami směrem k zemi;

Pavouček chvíli huboval, – hrozíme prstem a mračíme se;

pak si novou udělal. – opět motáme předloktím dopředu a dozadu.

Doporučení: Při aktivitě stojíme tak, aby na nás viděly všechny děti.

Variace: Pohyb k písničce mohou vymyslet děti.

Reflexe: V kruhu s dětmi sdílíme jejich představy a prožitky. *Jaký je pavouček? Jak vyřešil, že mu motýli roztrhli pavučinku? Jak je silná pavučina, když ji motýli dokáží roztrhnout?*

Ověření v praxi: Pohybový doprovod, je vhodný i pro nejmenší děti. Zaujme i děti, které jsou jindy nesoustředěné.

Název: **Let pavoučka**

Obr. č.3: QR kód (Bach).

Cíle hudební: poslech hudební skladby, vyjádření hudby pohybem

Cíle nehupební: hrubá motorika, estetické cítění, kreativita, obohacování pohybového rejstříku, tanec před ostatními

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Pomůcky: reproduktor, nahrávka

Motivace: Proměníme se v lehoučké pavoučky.

Průběh: Zhluboka se nadechneme a jemně a dlouze foukneme do dlaně a pavouček se začne vznášet vzduchem. Děti se pohybují v rytmu hudby. Děti vedeme do ukončení pohybu v závěru skladby.

Doporučení: Aktivitu začneme puštěním hudební nahrávky, skladba děti naladí na kvalitu pohybu. Pokud by nám nestačila délka, můžeme ji zopakovat.

Variace: Děti rozdělíme do dvou skupin. Jedni představují pavučinku, druhá skupina pavoučci. Děti, které jsou pavučinkami musí stát na místě s roztaženýma rukama. Letící pavoučci se pavučin mohou jemně dotýkat. Děti si role vymění.

Reflexe: Předpažíme ruku, ta se kouzlem promění v malého pavoučka, který letěl vzduchem a přistane na ruce. Děti situaci předvádí. Vnímáme, jakou intenzitu děti do pohybu vkládají.

Ověření v praxi: Děti velmi dobře reagují na hudební doprovod, bez zábran se pohybují, kreativně vytváří pohybový doprovod.

4.3. Metodický list Usínání přírody

Ukončuje se roční cyklus rostlin. Okolní příroda usíná. Bývá větrno, barevné stromy pomalu opadávají. Dozrávají jedny z posledních plodů (ořechy, žaludy, kaštany).

Název: **Semínko**

Obr. č.4: QR kód (Portman).

Cíle hudební: vyjádření textu pomocí těla, rozvoj sluchového vnímání, kreativní sebevyjádření, soulad pohybu s hudbou

Cíle nehudební: koordinace, rozvoj hrubé motoriky, chápání koloběhu života, vývoj rostliny

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Pomůcky: reproduktor, nahrávka

Motivace: Povídáme si, co všechno se v přírodě děje od jara do podzimu a co ji čeká v zimě.

Průběh: Pustíme jemnou hudbu, provázíme slovem.

V Zemi leželo semínko. Zem byla vlhká a chladná a semínko spalo pokojně svůj sen. Nahoře na obloze rostlo sluníčko a každý den bylo silnější a více zářilo, a tak začalo ohřívat půdu, ve které semínko leželo. Semínko ucítilo teplo a začalo se v půdě vrtět. Protáhlo se a poslalo nahoru na Zem jeden malý klíček, aby prozkoumal, jak to na Zemi vypadá. Ááá to byla krása. Teplo, světlo, dostatek vláhy. Semínko pustilo do půdy kořínky a rychle spěchalo nahoru nad zem. A rostlo a rostlo. Už z něj byla krásná rostlina a tvořila nové a nové listy a úplně nahoře dorostla do květu. Nádherného květu, který rozvinula. Ach, ta překrásná vůně a barvy. Na květ přilétaly včely a motýli a živili se sladkým nektarem. Jejich přítomností se v květu zrodilo semínko. Zatím ještě zelené a nezralé, ale rostlo, sílilo a zrábalo každým dnem. Rostlina

se svým semínkem se spokojeně vlnila ve větru. Hřála se ve slunci a sílu, kterou získala, posílala semínku. A byl podzim. Sluníčka ubývalo a semínko, které rostlina nesla bylo těžší a těžší. Rostlinka se začala pod jeho tíhou naklánět k zemi. Byla unavená. Když se položila na zem, její semínko vypadlo a zakutálelo se do jamky v zemi a tam čekalo, až jej zase na jaře probudí sluneční paprsky.

Při vyprávění děti předvádí pohybem těla mluvený text.

Doporučení: Pokud děti na podobné aktivity nejsou zvyklé, je dobré jim dát zřetelnou oporu. Pedagog předvádí pohyby s nimi. Je také možné jednotlivé pohyby vydělit a vytvořit dětem nejprve pohybový slovník. Pak teprve zapojíme celý text.

Variace: Můžeme dále s textem pracovat podle fantazie nebo potřeb skupiny. Například pokud chceme podpořit prosociální téma ve skupině zařadíme, že rostlina se jemně dotýkala listy okolních rostlin. Pro podporu uvolnění prstů na ruce a jemné motoriky může začít na rostlinku přšet, děti předvádí prsty děšť aj.

Reflexe: *Proč byla rostlina na podzim unavená? Kdy měla větší sílu na jaře nebo na podzim? Jaká byla vaše rostlina?*

Ověření v praxi: Děti se aktivně zapojují, důležitý byl hlasový doprovod pedagoga. Pro menší děti byl příběh dosti dlouhý, ke konci měly potíže s koncentrací.

Název: **Ukolébavka**

Cíle hudební: vyjádření nálady prostřednictvím nástroje, pocítění pravidelného rytmu, ovládnutí síly hudebního nástroje, dynamika piano

Cíle nehudební: respektování pravidel, trénink pozornosti, trénink trpělivosti, sounáležitost

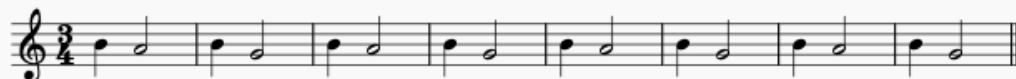
Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná, individualizovaná

Pomůcky: buben, škrabátko, dešťová hůl, jídelní hůlky nebo dřívka, chrastítka

Motivace: Příroda se ukládá k zimnímu spánku, zkusíme jí zahrát ukolébavku.

Hajej dítě

Obr. č.5: Ukolébavka Hajej dítě (lidová).

Průběh: Připravíme nástroje, pedagog si vezme buben. Začne broukat písničku Hajej dítě, kolíbu tě a rytmicky jemně hraje na buben. Vyzývá skupinky dětí s nástroji, aby se přidaly. Postupně se přidají všechny skupiny nástrojů. Po několikerém opakování melodie pomalu ztišujeme všechny nástroje až hudba utichne zcela.

Doporučení: Menším dětem nabízíme dřívka, u kterých mohou snadněji ovládat intenzitu zvuku a také dřívek máme většinou větší množství, tedy bude početnější skupina dřívek, a to zajistí menším dětem vizuální oporu u kamarádů.

Variace: Nedělíme děti do skupin, ale hrají všechny nástroje současně. Můžeme na melodii zpívat předem domluvené popěvky nebo slova „*la, ma, spi...*“ nebo společně s dětmi můžeme vymyslet vlastní slova.

Reflexe: *Jaká byla ukolébavka tichá nebo hlasitá?* Reflexi uskutečníme formou hlasování. Připravíme si kartičky s obrázkem vysavače a padajících vloček. Necháme děti se rozhodnout, jak zněla naše ukolébavka. Hlasitě – vysavač. Tiše – padající vločky. Na hromádku se zvoleným obrázkem dají děti například kamínky nebo korálek.

Ověření v praxi: V průběhu aktivity panuje jemná, tichá atmosféra, postupné ztišování zvyšuje koncentraci dětí.

Název: **Hledání pelíšku**

Cíle hudební: vnímání hudebního nástroje, sledování změny hudebního nástroje, nálady, kterou vytváří, rozvoj sluchového vnímání

Cíle nehudební: rozvoj hrubé motoriky, relaxace, rozvoj kreativity, fantazie, rozvoj sociálního citění, sounáležitost, ohleduplnost

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná nebo skupinová

Pomůcky: zvonkohra, Koshi zvonkohra, trianql

Motivace: Kouzlení, proměna na zvířátka. „Čarujeme.“

Moje ruce tvoří kouzlo,

kouzlí, kouzlí, už sem vklouzlo.

Kdo uslyší znamení,

ve zvíře se promění.

Průběh: Cinkneme na trianql. Děti se promění na zvířátka. Volně se pohybují, doprovázíme hlasem. Zvířátka pobíhají po lese nebo některé možná leze po stromě, poskakuje, některé shání něco k snědku nebo si chystá ještě poslední zásoby na zimu, začíná sněžit – jemné údery na zvonkohru. A sněží víc a víc a zvířátka se snaží si najít nějaký teplý pelíšek v závětrří, kde by se mohla schovat. Ťukáme na zvonkohru jemně, ale rychleji. Kdo má pelíšek, schoulí se do něj. Padající sníh zvířátka uspává a ony spí svůj sen. Vyměníme nástroj. Použijeme Koshi zvonkohru. Děti relaxují.

Doporučení: Předem si stanovíme pravidla, že zvířátka do sebe nenarážejí, pokud se potkají, můžou se pohladit nebo si zamávat, vymezíme prostor pro hru.

Variace: Můžeme mít zadání, že zvířata si hledají pelíšek po dvou. Nebo můžeme určovat, které zvíře už je v pelíšku. Například zajíci už jsou v pelíšku. A ukládat tak děti postupně.

Reflexe: Formou sdílecího kruhu. Zajistíme prostor pro každé dítě. Posíláme mluvící předmět.
Jaký měla zvířata pelíšek a jak se tam cítila?

Ověření v praxi: Při aktivitě velmi pomohlo vymezení prostoru, využili jsme ohraničení lanem. Děti na to velmi rychle zareagovaly a vytvářely imaginární pelíšky, přestože původní myšlenka byla volnější, s využitím lesního porostu.

4.4. Metodický list Zkracování dne

Konec října a listopad s sebou nese zhoršující se počasí. Dny začínají být nepříjemně chladné, může se objevit první sníh. Délka dne se zkracuje, tmy přibývá. Z přírody se ztrácí barvy, opadává listí. V těchto dnech si připomínáme svátky dušiček a svátek svatého Martina. K těmto tradicím se váží emoce a hodnoty jako strach, soucit a schopnost podělit se. Prožíváme stahování do vnitřního světa, stejně jako síly přírody se vrací zpět do země.

Název: **Padá listí**

Cíle hudební: trénink hudební paměti, vnímání obsahu písně, vnímání $\frac{3}{4}$ metra

Cíle nehupební: rozvoj koordinace ruka – oko, rozvoj koordinace pohybu se slovy písně, rozvoj řečových a jazykových schopností a dovedností, rozvoj smyslového vnímání, rozvoj pozornosti

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: skupinová

Pomůcky: dřívka

Motivace: Pozorujeme s dětmi okolní přírodu. Můžeme použít otázky: *Co vidíte? Co slyšíte? Co cítíte? Co cítíte, když se dotknete země? A co se teda v přírodě děje?* Děti odpovídají.

Podzimní nálada

Lenka Redlichová in Sviráková

Pa dá lis tí tep lo se ztrá cí, sí la se vra cí ke ko ře nům.

Obr. č.7: Podzimní nálada (Sviráková, 2018).

Průběh: S dětmi si píseň zazpíváme. Zpěv doprovázíme dřívky. Záměrně hrajeme první dobu silněji. Poté píseň doplníme pohyby, které souvisí s textem.

Padá listí, – kmitáme prsty a zároveň pohybujeme pažemi před tělem od hlavy směrem k zemi;

teplo se ztrácí, – obejmeme své tělo pažemi a schoulíme se, jako by nám byla zima;

síla se vrací ke kořenům – suneme ruce po svém těle od hlavy ke kotníkům, dlaněmi se dotkneme země.

Doporučení: Píseň opakujeme 2x až 3x za sebou.

Variace: Starší děti předvádí naučené pohyby ostatním. Můžeme to využít a udávat rytmus na dřívka.

Reflexe: Reflexi provedeme formou hlasování. Určíme tři děti, každé z nich předvádí jeden izolovaný pohyb z písně. Ostatní děti mají za úkol vybrat jeden, který jim byl nejvíce příjemný a přiřadit se k dítěti, které jej předvádí.

Následná aktivita: Přání pro Zemi

Průběh: Na velké listy, které s dětmi nasbíráme, malují nebo píší přání pro Zemi. Co jí přejeme k zimnímu spánku. Pomůcky: fix

Ověření v praxi: Doprovod pohybem přitahuje pozornost dětí, několikeré opakování za sebou zvyšuje počet dětí, které se do aktivity zapojují.

Název: **Rozsvěcení lampy sv. Martina**

Cíle hudební: vnímání zvukového signálu, spojení zvuku a pohybu

Cíle nehupební: ohleduplnost, soustředění, vnímání skupiny

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Pomůcky: zvonkohra nebo triangl

Motivace: Zapálíme svíčku v lucerně. Povídáme si, jak to světlo rozmnožit a ozářit i jiné místo. Děti mají různé nápady, dobereme se k tomu, že od této svíce zapálíme další svíčky.

Průběh: Děti stojí v hloučku, jsou tiše, představují pomyslnou svíci. Určíme si prostor, do kterého se budou rozptylovat. Jemně cinkneme na zvonkohru. To je signál pro jedno dítě (neurčujeme které), aby se stalo plamínkem a rozzářilo vybraný prostor.

Doporučení: Vysvětlíme pravidla. Je potřeba, aby se děti vzájemně sledovaly. Zdůrazníme, že v této aktivitě se nesoutěží.

Variace: Aktivitu můžeme zpočátku zjednodušit tím, že říkáme jména dětí, které se oddělují nebo se jich dotkneme. Cílem ale je, aby se děti vzájemně sledovaly a dokázaly se oddělovat samostatně a s ohledem na ostatní.

Reflexe: *Jak jsi poznal, že se můžeš stát samostatným plamínkem? Čekal jsi dlouho? Chtěl jsi vyrazit dřív? Proč jsi počkal?*

Ověření v praxi: Aktivitu jsme realizovali několikrát. Poprvé dětem pomohl dotek jako pokyn k odloučení od skupinky. Při opakování aktivity děti již samostatně pozorovaly skupinu. I ve chvílích, kdy se začaly oddělovat dvě děti najednou dokázaly zastavit a beze slov splnit zadání.

Název: **Putování ve dvou** (Šimanovský, 2011)

Obr. č. 8: QR kód (Einaudi).

Cíle hudební: vnímání hudby, pohyb v rytmu hudby

Cíle nehudební: prožití sounáležitosti, vzájemnosti, ohleduplnost, soustředění

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: práce ve dvojicích

Pomůcky: hudební nahrávka, reproduktor

Motivace: *Zkusíme putovat ve dvou, co je k tomu potřeba?*

Průběh: Děti se rozdělí do dvojic. Před tělem se dotýkají spojenými dlaněmi. Jedno z dětí určíme jako vedoucí ve dvojici, to určuje, kterým směrem se dvojice bude pohybovat. Pustíme jemnou hudbu. Dvojice se dá do jemného pomalého pohybu. Pohybují se tak, aby se jim dlaně nerozpojily. Po chvíli se děti ve vedoucí úloze vystřídají. Hudbu necháme doznít do ticha. V tichu děti převedeme na kruh na reflexi.

Doporučení: Před aktivitou děti zklidníme, aby do ní vstupovaly, pokud možno, ve zpomalení.

Reflexe: *Bylo těžké se nerozpojit? Co pomohlo?*

Ověření v praxi: U této aktivity jsme pozorovali velikou snahu a ohleduplnost, jemnost, soustředění, napojení na druhého kamaráda.

4.5. Metodický list Slunovrat

Prožíváme radost nad návratem slunce. Přichází naděje, že dny se budou prodlužovat a světla přibývat.

Název: **Ozvěna**

Cíle hudební: vnímání zpívaného textu a jeho obsahu, napodobování slyšené melodie

Cíle nehupební: rozvoj řečových dovedností, zopakování slyšené věty, rozvoj pozornosti, rozvoj trpělivosti, rozvoj interaktivních dovedností, vytváření prosociálních postojů

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Motivace: V zimě je den velmi krátký a sluníčko je velmi slabé. Zkusíme jej zavolat zpátky, aby se začalo vracet.

Sluníčko haló

Erika Kneblová

Slu - níč - ko ha - ló! Vo - lám tě zpát - ky.

9
Přiď zas k nám do - mů. Zla - tý - mi vrát - ky.

Obr. č. 9: Sluníčko haló.

Průběh: Stojíme s dětmi proti sobě. Pedagog začne zpívat, děti každý verš opakují.

Sluníčko haló!

(děti opakují)

Volám tě zpátky.

(děti opakují)

Přid' zas k nám domů.

(děti opakují)

Zlatými vrátky.

(děti opakují)

Doporučení: Vyzkoušíme, jestli nám ozvěna funguje. Třeba na slovech. Je potřeba, aby děti pochopily, že zopakují větu až pedagog skončí. Pokud se s tím děti nikdy nesetkaly, je dobré aktivitu moderovat. „Já.“ – „Vy.“

Variace: S dětmi, které zvládnou vyšší náročnost můžeme zvolit jinou variantu. Domluvíme se, že zopakují každou ozvěnu 2x nebo zopakují jen poslední slovo.

Reflexe: *Věděli jste, co má ozvěna zapívat? Ne? Co pomohlo?*

Ověření v praxi: Dětem pomohlo v orientaci moderování aktivity nejprve slovně, později pouze ukazování na pedagoga a na děti.

Název: **Malé a velké**

Cíle hudební: ovládnutí síly hlasu

Cíle nehupební: pamětné učení textu, koordinace hlasového a pohybového projevu, koloběh roku, cyklus slunce

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Motivace: Pozorujeme, jak je dlouhý den. Venku je chladno, používáme teplé oblečení. A je to tak celý rok?

Průběh: Děti jsou v kruhu, tak aby na nás všechny děti viděly. Začínáme odříkávat báseň, když je slunce hřejivé – léto, mluvíme silným hlasem a roztahujeme ruce do dálky. Postupně

zmenšujeme rozpažení rukou směrem k tělu a tlumíme hlas až k zimnímu slunovratu, kdy dřepíme a choulíme se, slova odříkáváme šeptem. Dále pokračujeme obdobně, slunce zvětšuje svou intenzitu, „rosteme“ a zesilujeme na hlase. V posledním verši jsme opět natažení do dálky, vyskočíme.

Jsem sluníčko ohnivé

silné, teplé, zářivé.

Létu sílu dodávám,

obilí vám dozrávám.

Svoje teplo zmenšuju,

ted' vám podzim maluju.

Když mě více ubývá,

chladna, temna přibývá.

Když je světla malinko,

jsem jen slabé miminko.

Světlo svic a láska lidí

pomáhá mi růst.

Moje loďka stočí přídi,

byl to dlouhý půst.

Na Hromnice je mne více,

na jaře jsem zpět.

Kvetou květů na tisíce,

voní, celý svět.

Celou silou začnu hrát – je tu letní slunovrat.

Doporučení: Báseň opakujeme 2x za sebou.

Variace: Pokud tuto aktivitu opakujeme například v průběhu dvou týdnů pravidelně, můžeme více zapojit děti. Mohou doplňovat koncová slova básně nebo celé rýmy. Mohou se střídát

v recitování básničky – každé dítě jeden verš. Nebo můžeme pak vytrhnout některý z rýmů a děti předvedou pohyb odpovídající dané síle slunce.

Reflexe: *Co se ti líbilo více? Být velké silné slunce nebo malinké sluníčkové miminko?*

Ověření v praxi: Osvědčilo se text nepředčítat, ale recitovat.

Název: **Posílání svíce**

Cíle hudební: vnímání ticha, sledování a vnímání domluveného hudebního signálu

Cíle nehudební: trénink pozornosti, trénink trpělivosti, koordinace pohybu a sluchového vjemu, sounáležitost, společenství

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Pomůcky: svíčka v nějaké bezpečné podobě. Například nalepená čajová svíčka na dně zavařovací sklenice, zápalky, trianql nebo zvonkohra

Motivace: průpověď

Zapaluji plamen svíce,

aby bylo světla více.

Do kruhu se posadím,

k posílání naladím.

Touto průpovědí děti navedeme na kruh, kde si sednou a zapálíme v tichu svíčku. Svíčku drží pedagog.

Průběh: Aktivita probíhá v naprostém tichu. Na cinknutí zvonkohry nebo trianqlu dítě předá svíci vedle sedícímu dítěti po směru kruhu. Necháme doznít ticho a atmosféru. Zakončíme opět průpovědí.

Děkujeme plamínku,

za tu vzácnou chvílku. (převzato z Waldorfské MŠ)

Doporučení: Pravidla posílání svíce vysvětlíme předem, pokud to skupina dětí zvládne, nemusíme nic vysvětlovat, jen předvedeme, co mají děti dělat.

Reflexe: Záměrně neprovádíme reflexi, jen necháme doznít atmosféru.

Ověření v praxi: Tato aktivita proběhla za naprostého ticha a soustředění.

4.6. Metodický list Ticho

Přestože se Slunce vrací, nemá ještě tolik síly, aby hrálo. Prožíváme často velmi chladné dny. Krajina je pokryta sněhem a ledem. Příroda spí. Panuje ticho.

Název: **Padající sníh**

Cíle hudební: naslouchání, sluchové vnímání, zaměření na ticho, vnímání tichých podnětů

Cíle nehupební: rozvoj jemné motoriky, rozvoj koordinace ruka – oko, soustředěnost, pozornost, hmatové vnímání, zklidnění

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná nebo skupinová

Motivace: Ideálně, pokud můžeme pozorovat a poslouchat sněžení.

Průběh: Děti mohou sedět nebo stát. Zcela se ztiší i pedagog mluví jen šeptem. Napodobujeme sněhové vločky, které jsou téměř neslyšné. Napodobujeme pohyb padajících sněhových vloček. Pohybujeme prsty směrem k zemi. Vločky, když se dobře zaposloucháme mohou vydávat tichý šustivý zvuk. Vyzkoušíme jej napodobit. Jemně přejíždíme rukou po oblečení, nebo zemi. Děti vnímají povrch prsty rukou, poslouchají šustění.

Doporučení: Před touto aktivitou dětem nabídneme nějakou dynamickou hru, ze které je pak převedeme rovnou do kruhu a do ztišení. Aktivitu ukončíme vhodným nástrojem. Například rolničkami.

Variace: Sněhové vločky představované našimi prsty můžeme nechat spadnout zcela neslyšně například na rukáv. Další možností je vytvořit dvojice a pak padají naše sněhové vločky podle zadání na bundu kamaráda, čepici nebo nos.

Reflexe: S dětmi vyzkoušíme silný výdech pomocí písmene Š: „ŠŠŠ“. Pak je požádáme, aby pomocí výdechu předvedly, jak hlasité byly jejich padající vločky.

Ověření v praxi: Aktivitu jsme provedli rozděleně do dvou skupin. Pro děti mladší a méně soustředěné, jsme zvolili kratší variantu.

Název: **Tanec vloček**

Obr. č. 10: QR kód (Lorenc).

Cíle hudební: vnímat hudbu, pohybově se vyjadřovat v souladu s hudbou, jemný projev

Cíle nehupební: rozvoj kreativity, sebepojetí, obohacování pohybového slovníku, koordinace, hrubá, jemná motorika

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná nebo skupinová

Pomůcky: reproduktor, nahrávka

Motivace: Tato aktivita může navazovat na předchozí. Ideálně opět po krátké dynamické části.

Průběh: Děti jsou rozmístěné v prostoru. Pustíme hudbu. Předvádíme tělem sněhovou vločku. Velmi vhodné je, pokud i pedagog tančí a zapojuje různé části těla, tak, aby děti, které ještě nemají zkušenost nebo mají omezený pohybový slovník mohly kopírovat jeho pohyby.

Doporučení: Některé děti mohou mít potíže s dotekem s ostatními, těm umožníme pracovat samostatně. Dopředu určíme pravidla pro vzájemný kontakt dětí.

Variace: Celou aktivitu můžeme moderovat. Například: V jedné chaloupce žil chlapec, který se jmenoval Jeník. Byla zima a on pozoroval z okna padající sněhové vločky. Některé se jen tak mírně pohupovaly, pomalu se vznášely vzduchem. Když zafoukal vítr zatočily se jako baletka a začaly pomalu klesat k zemi. Po dalším závanu větru se opět zvedly do vzduchu a jemně se začaly proplétat s ostatními vločkami. Větrík si s nimi, ještě chvíli pohrával až nakonec klesly k zemi.

Reflexe: *Jak ses cítil jako sněhová vločka? Jaké bylo, když jste se potkávaly?*

Ověření v praxi: Děti výborně reagují na reprodukovanou hudbu. Vžily se zadání a kreativně tvořily pohyb.

Název: **Jaký zvuk vydává?**

Cíle hudební: vytváření zvuků, vyjádření emocí prostřednictvím zvuku

Cíle nehudební: zapojení představivosti, zapojení dosavadních zkušeností, kreativita, hledání netradičních řešení, soucítění

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Motivace: Předvedeme pár zvuků. Děti, co asi zrovna děláme?

„*Mňam, mňam, mňam*“ – pochutnáváme si na něčem

„*Chrrpšš*“ – spíme

„*áááá'*“ – polekali jsme se něčeho

Průběh: Každému dítěti určíme jeden popis, který převede do podoby zvuku.

Padající vločka.

Ztracené prasátko.

Padající šiška.

Voda kapající z rampouchů.

Veverka, která nemůže najít svou skrýšku s potravou.

Medvěd, který má hezký sen.

Kůň, který vyběhl na louku.

Doporučení: Menším dětem je vhodné přiřadit takový popis, který už v průběhu aktivity zazněl nebo se se zvukem již dítě setkalo.

Reflexe: *Který zvuk byl nejtisší? Který nejhlasitější? Který nejvíce legrační?*

Ověření v praxi: Vyjadřovat se pomocí zvuků bylo pro děti zajímavé. Měly tendence zapojit i pohyb.

4.7. Metodický list Jaro

Na Hromnice se „otevívá zem“. Zem se probouzí, objevují se první odvážné květy. Roztáčí se kolo roku. Ptáci začínají zpívat. Přichází jaro, raší pupeny stromů.

Název: **Koncert přírody**

Cíle hudební: napodobování zvuků, rozvíjení hudební kreativity

Cíle nehudební: spolupráce, respektování pravidel, ohleduplnost, pozornost, humor

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Motivace: Vyzveme děti, aby si vzpomněly, jaký zvuk vydává např. komár, kukačka, sýkorka, čáp, žába. Požádáme je, aby zvuk předvedly.

Průběh: Rozdělíme děti do skupinek. Každá skupinka představuje jedno zvíře a předvádí typický zvukový projev tohoto zvířete.

Komár – „*bzzz*“

Žába – „*kvák, kvák*“

Čáp – „*klapy klap*“

Zůstáváme v roli dirigenta a určujeme, která zvířecí skupina se ozve. Pořadí skupin různě střídáme, necháváme znít i více skupinek najednou, případně všechny najednou.

Doporučení: Při první realizaci s dětmi volíme jednodušší varianty, než se děti naučí se zadáním pracovat. Můžeme jednotlivé skupinky podpořit obrázkem daného zvířete.

Variace: Postupně můžeme vytvořit více skupinek třeba jen po dvou dětech. Můžeme zkusit i zvířecí dialogy.

Reflexe: *Kdy nastal zvířecí zmatek a proč? Co by pomohlo, aby se to nestalo?*

Ověření v praxi: Aktivitu zvládají i menší děti. Velmi dobře je na ni demonstrovatelný zmatek, který vzniká, když mluví všichni najednou.

Název: **Ťukání**

Cíle hudební: naslouchání zvukům, zhudebnění pozorování s dětmi, vnímání rytmu

Cíle nehudební: přeměna skupenství z ledu na vodu, pozorování, vnímání skupiny, sounáležitost

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Motivace: Pozorujeme kapky vody, které odkapávají z rampouchů. Pokud nemáme k dispozici rampouchy můžeme půjčit dětem kapátka. Děti zkoumají, jaký zvuk dopadající kapky vody vydávají.

Průběh: Posloucháme zvuk, který kapající voda vydává. Požádáme děti, aby jej napodobily. Děti ťukají prstem do dlaně. Rytmizujeme.

Na – naše – scho – dy – padají – kapky – vo – dy (noty čtvrt'ové)

Kap – kap – kap – kap (noty čtvrt'ové)

Ka – py – ka – py – ka – py – ka – py (noty osminové)

Kap – kap – kap – kap (noty čtvrt'ové)

Ka – py – ka – py – kap. (noty osminové)

Doporučení: Stojíme, tak, aby na nás děti viděly a výrazně předvádíme ťukání.

Variace: Můžeme vyzkoušet jaký zvuk má kapka při dopadu na dřevo, na plastový kyblík, do misky s vodou a podobně. Můžeme jej napodobit a doplnit v rytimizaci.

Reflexe: Děti si představují (nebo vidí) odkapávající vodu z ramopuchů. Představují si, jaký vydává zvuk. *Co přichází, co na ně ťuká?*

Ověření v praxi: Osvědčilo se před začleněním do říkanky vyzkoušet jednotlivá tempa samostatně.

Název: **Vábení**

Cíle hudební: vnímání zvuku hudebních nástrojů, hudební dialog

Cíle nehudební: pozornost, soustředění, sluchové vnímání, ohleduplnost

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: ve dvojicích

Pomůcky: rolničky, dřívka, chrastítka

Motivace: *Jak si povídáme? Jak vypadá rozhovor, jak asi spolu mluví ptáci nebo psi?*
Přivedeme děti k tomu, že je to dialog.

Průběh: Děti se rozdělí do dvojic. Obě děti ze dvojice dostanou stejný hudební nástroj. Jedno dítě se s ním schová do takové vzdálenosti, aby byl nástroj slyšet. Druhé na něj „volá“ (nástrojem), schované dítě opět nástrojem odpovídá. Takto se k sobě přibližují, až se najdou.

Doporučení: Vysvětlíme dětem, že na nástroj hraje vždy jen jeden. Až „domluví“ jeden, teprve se může ozvat druhý. Úkolem schovaného je, přivést k sobě druhé dítě se stejným nástrojem.

Variace: Můžeme takto vytvořit více dvojic s různými hudebními nástroji. Hledají všichni najednou. Zajímavou variantou je jít za nástrojem poslepu, pak je vhodné zajistit bezpečný prostor (neschovávat se).

Reflexe: Hledající: *Co ti pomohlo kamaráda najít?*

Hledaný: *Chtěl jsi, aby tě ten druhý našel?*

Ověření v praxi: Hra je vhodná do prostoru, kde je hodně možností schování.

Název: **Potůček**

Obr. č. 11: QR kód (Smetana).

Cíle hudební: poslech hudební skladby, pohybový projev na hudební doprovod

Cíle nehupební: kreativita, rozvoj pohybového slovníku, hrubá motorika, estetické vnímání, spolupráce, sounáležitost, pozornost

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná, skupinová

Pomůcky: šátky, reproduktor, nahrávka

Motivace: Pozorujeme tající sníh nebo stékající vodu.

Průběh: Dětem rozdáme šátky, pustíme hudbu, děti představují vodu, volně se pohybují prostorem a pohybují šátkem. Necháme je svobodně improvizovat. Dále aktivitu moderujeme. Každý pramínek si najde ještě jeden pramínek a spojí se v potůček. Děti se mohou držet za ruce, ale nemusí. A všechny potůčky se spojí do řeky, je to jedna velká řeka, která protéká krajem. Všechny děti se spojí do jedné velké skupiny. Vedeme celou vytvořenou řeku prostorem. Postupně ztišíme hudbu. Aktivitu ukončíme.

Doporučení: Délku volíme tak, aby aktivita byla dostatečně dynamická.

Variace: Můžeme využít pro ztvárnění celého koloběhu vody. Řeka se vlije do moře, kapky se vypaří, vzniknou mraky a z nich začne pršet.

Reflexe: Reflexi vyhodnotíme formou porovnávání.

Určíme dvě tvrzení: 1 – *jako velká řeka jsem se cítil silný;*

2 – *jako velká řeka jsme se cítil slabý.*

Připravíme si jednobarevné kostky. Určíme dvě místa, kde děti pomocí kostek hlasují.

Kostky děti staví jako komín na sebe. Hlasování vyhodnotíme.

Ověření v praxi: Představování potůčku pomocí šátků děti zaujalo i po skončení aktivity si s šátky chtěly hrát.

4.8. Metodický list Květy, hmyz

Všude kolem nás je záplava květů. Na loukách jsou tisíce pampelišek a kvetou stromy. S teplým počasím a nabídkou potravy je aktivní hmyz. Všude je slyšet bzučení, pozorujeme hmyzí hemžení. Období vrcholí letním slunovratem.

Název: **Motýlí rozcvička**

Obr. č. 12: QR kód (Senneville).

Cíle hudební: hudební poslech, pohyb v rytmu hudby

Cíle nehupební: práce ve dvojicích, pozornost, soustředěnost, ohleduplnost, jemnost, pozorné sledování druhého

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: práce ve dvojicích

Pomůcky: reproduktor, hudební skladba

Motivace: Motýli vylíhli ze svých kukel, jsou ještě celí pomačkaní a potřebují se protáhnout a na sluníčku uschnout.

Průběh: Děti se rozdělí do dvojic. Jeden z dvojice se kouzlem změní v kouzelníka, druhý v motýla. Kouzelník určuje motýlu jemným dotykem na část těla, že s ní má pohnout. Jakmile dokončí určený pohyb, kouzelník se jej dotýká znovu na jiné části těla. Po chvíli se děti vymění. Když jsou motýli rozcvičení, mohou vyletět na louku.

Doporučení: Tuto aktivitu v daném období opakujeme. Na první pokus děti zjišťují, jak pracovat.

Variace: Jeden z dvojice přímo pohyb předvádí, druhé dítě pohyb kopíruje.

Reflexe: *Co jste si jako motýlci protáhli?* Předvádíme pohybem.

Ověření v praxi: Děti dokáží být velmi pozorné a soustředěné na činnost.

Název: **Uvijeme věneček ze všech našich kytiček**

Cíle hudební: naučení nové melodie, hudební dialog

Cíle nehudební: učení/opakování názvů květin, rozklad na slabiky, spolupráce, sounáležitost, trpělivost, dodržování pravidel

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Motivace: Pozorujeme kvetoucí rostliny na louce nebo v lese.

Uvijeme věneček

pentatonická úprava in Sviráková

U - vi - jí - me vě - ne - ček ze všech na - šich ky - ti - ček.

3
Za - ple - te - me do vě - neč - ku lís - tek kví - tek i vět - vič - ku -

5
Ja - ké - jmé - no - máš? (vytleskáme jméno rostliny) Tak pod' me - zi nás.

Obr. č. 13: Uvijeme věneček (Sviráková, 2018).

Průběh: Děti se usadí na louce. Procházíme mezi nimi a zpíváme píseň. Po otázce: Jaké jméno máš? Následuje odpověď dítěte. Zvolí si rostlinu. Společně ji vytleskáme. Dítě se zapojí do hada – věnečku, který společně vytváříme. Takto postupujeme, dokud se nepřipletou do věnečku všechny děti.

Společně: *Jaké jméno máš?*

Dítě: *Sedmikráska.*

Společně: *Sed – mi – krás – ka.*

Doporučení: Aktivita je poměrně delší. Pokud je přítomno hodně dětí nebo odbíhají pozorností, můžeme je připlést po dvou.

Variace: Pokud děti názvy a podobu květin znají, můžeme volit těžší variantu. Děti si vybírají název květiny podle barvy oblečení.

Reflexe: *Jakou sis vybral květinu? Jaká je tvoje oblíbená? Jakou má barvu?*

Ověření v praxi: Menší děti často opakují názvy květin už řečené, zařazujeme je později, aby měly co zopakovat.

Název: **Slunovratový tanec**

Obr. č. 14: QR kód (Novamenco).

Cíle hudební: vlastní pohyb na hudbu, vnímání nálady hudby

Cíle nehupební: prosociální, přijímání projevu ostatních, ohleduplnost, soustředěnost, radostné pojetí, prožívání tance jako projevu

Cílová skupina: děti MŠ

Forma: hromadná

Pomůcky: reproduktor, nahrávka

Motivace: Nataženýma, napjatýma rukama opisujeme kruh. Ptáme se dětí: *Jaký kreslíme tvar? Co ještě má takový tvar?* Zkusíme jej napodobit. Chytíme se za ruce a vytvoříme kruh.

Průběh: Děti jsou v kruhu. Vysvětlíme pravidla. Pustíme hudbu a vždy dvě děti, které určíme si vymění pozici v kruhu. Předvedeme. Vyměníme si pozici s některým dítětem, při přesunu zapojíme tanec. Pak postupně říkáme jména dvojic, které si také vymění pozice.

Doporučení: Některé děti mají potíže projít středem kruhu, můžeme jim nabídnout jiné varianty. Například mohou si pozici vyměnit vně kruhu.

Variace: Můžeme určovat i více dětí než dvě. Tato varianta už je náročnější na kombinatoriku. Všichni, kteří čekají na výměnu místa mohou tleskat do rytmu.

Reflexe: *Jak se cítíte v těle? Jste rozdovádění? Nebo unavení?*

Ověření v praxi: Při výměně více dětí najednou děti ztrácí přehled, kde se zařadit. Pokud chceme využít, je vhodné před každé dítě položit nějakou značku, která po opuštění místa zůstane volná a děti se k ní mohou zařadit. V průběhu aktivity panuje uvolněná, radostná atmosféra.

Závěr

Předložená bakalářská práce se v teoretické části věnuje tématům lesních mateřských škol, vymezení pojmu muzikofiletika a jejímu využití při vzdělávání dětí, přirozeným proměnám přírody, která je běžným prostředím lesních mateřských škol a také hodnotám svátků a tradic.

Prostřednictvím muzikofiletického pojetí jsme sestavili metodické listy, které dětem umožňují kreativně se vyjadřovat, vnímat spojení se zemí a koloběhem roku, podporují vzdělávací cíle definované RVP PV a směřují k získávání klíčových kompetencí s ohledem na specifika dítěte předškolního věku. Témata se vzájemně prolínají prostřednictvím hudby a rytmu.

Vypracované metodické pracovní listy jsme ověřili v provozu lesní mateřské školy. Při realizaci vytvořených aktivit jsme mohli u dětí pozorovat jejich spontánní reakci na hudbu, radost z pohybu, zapojování vzájemné nápodoby i vlastní kreativity při pohybu, pozornost, soustředění a hluboké prožívání. Pomocí hudebních a hudebně pohybových aktivit s muzikofiletickým přesahem mohly děti prožívat a vyjadřovat sounáležitost, spolupráci, ohleduplnost, pocit sebeuvědomění, prožít hodnoty a poselství, která pro úroveň chápání předškolních dětí nelze vyjádřit slovy.

Aktivitu hodnotíme jako komplexní, vzájemně propojující jednotlivá témata. Respektují a naplňují pedagogické zásady úcty ke každému člověku, ohledu na věkové a individuální zvláštnosti dětí, oporu o kladné rysy osobnosti dětí, spojení výchovy se životem, cílevědomosti, systematičnosti a aktivity.

Při zohlednění informací z teoretické části a pozorování v průběhu praktické realizace metodických listů si dovoluujeme tvrdit, že muzikofiletické aktivity jsou možným a vhodným prostředkem propojování oblastí vzdělávacích i výchovných a jejich prostřednictvím můžeme dosahovat řady cílů. Pro dítě předškolního věku jsou takto zprostředkovaná témata uchopitelná a respektují jeho vzdělávací specifika. Jejich zařazení do výchovně vzdělávacího procesu se jeví jako velký přínos.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje:

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717-8463-X.

GERLICOVÁ, Markéta. *Muzikoterapie v praxi: příběhy muzikoterapeutických cest*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-1791-8.

KANTOR, Jiří, Matěj LIPSKÝ a Jana WEBER. *Základy muzikoterapie*. Vyd. 4. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2846-9.

KRUŽÍKOVÁ, Lenka a kol. *Hudba v inkluzivním vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5663-8.

KRUŽÍKOVÁ, Lenka a kol. *Hudební didaktika pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5670-6.

KRUŽÍKOVÁ, Lenka a kol. *Oborová didaktika uměleckých disciplín v inkluzivním vzdělávání*. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5665-2.

LADA, Josef. *Tradiční český ROK: Svátky, tradice, zvyky, pověry, říkadla, písničky, pranostiky, koledy*. 1. Praha: Grada Publishing, 2018. ISBN 978-80-247-5173-3.

LOUV, Richard. *Last Child in the Woods*. 1. Atlantic Books, 2010. ISBN 1848870833.

PASSERIN, Johana. *Svátky a tradice* [interní materiál]. 2012–2017.

PASSERIN, Johana. *Svátky a tradice* [interní materiál], vol. 2. 2012–2018.

POČTOVÁ, Lenka. *Muzikofiletika kreativní a zážitkové pojetí hudby ve výchově z vzdělávání* [přednáška]. Praha: Jahodovka Profesní institut, 17. října 2023.

Počtová, L. (2015). Muzikofiletika jako prostředek primární prevence ve školní a zájmové výchově. In R. Jedlička et al., *Poruchy socializace u dětí a dospívajících*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra; SLAVÍK, Jan a ELIÁŠOVÁ, Sylva. *Dívej se, tvoř a povídej!:* artefiletika pro předškoláky a mladší školáky. Vydání třetí. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1557-8.

SVIRÁKOVÁ, Božena. *Pentatonické písničky: pro učitele, rodiče a dětičky (nejen) ve waldorfských školách a školách*. 2. Brno: Collegium pro vita creante, 2018.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-928-6.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.

Elektronické zdroje:

ASOCIACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL. Online. Co je lesní školka. 2024 b. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/co-je-lesni-skolka.html> [cit. 2024-02-23].

ASOCIACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL. *Historie lesních MŠ* [online]. 2024 a. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/historie-lesnich-ms.html>. [cit. 2024-02-23].

ASOCIACE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL. Online. Petra Jaeger: Jak v Německu zakládali první lesní školku. 2018. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/media/napsali-o-nas/petra-jaeger-jak-v-nemecku-zakladali-prvni-lesni-skolku.html>. [cit. 2024-02-23].

BÁRTA, Miroslav. Vývoj společnosti a cyklické vnímání času. *Vesmír*. [online]. 2017, **96** (1). ISSN 1214-4029. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2017/cislo-1/vyvoj-spolecnosti-cyklicke-vnimani-casu.html>. [cit. 2024-02-24].

BÍBOVÁ, Karolína. *Využívání rituálů v alternativních mateřských školách*. Online. Hradec Králové, 2022 [cit. 2024-01-14]. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. PhDr. Vladimír Václavík, Ph.D. Dostupné z: <https://theses.cz/id/hvx5ik/STAG94436.pdf>

DĚTSKÁ FARMA. *Eduard Štorch* [online]. 2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <http://detskafarma.cz/eduard-sachem-storch-1878-1956-sen-o-nejkrasnejsim-zivote/>. [cit. 2024-02-23].

DĚTSKÁ PORADNA.CZ. Online. Některé muzikoterapeutické techniky – Poslech hudby díl č. 4. 2016. Dostupné z: <https://www.detskaporadna.cz/zdravi/130-nektere-muzikoterapeuticke-techniky-poslech-hudby-dil-c-4>. [cit. 2024-02-24].

FRIEDLOVÁ, Martina a kol. *Muzikofiletické techniky v inkluzivní výuce*. Online. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5672-0. Dostupné z: <https://doi.org/10.5507/pdf.20.24456720>. [cit. 2024-01-15].

HAVEL, Tomáš a MUCHA, Pavel. Krize hodnot okcidentální kultury v postmoderní společnosti. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* [online]. Praha: Karolinum, 2014, **60** (1). ISSN 0323-0619. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/527/Iurid_1_2014_03_Mucha.pdf. [cit. 2024-02-24].

KUSÝ, Peter. Quo vadis muzikoterapia a muzikofiletika na Slovensku? Online. *PSYCHIATRIA-PSYCHOTERAPIA-PSYCHOSOMATIKA*. 2019, roč. 26, č. 4, s. 19-23. Dostupné z: http://www.psychiatria-casopis.sk/files/psychiatria/2019-04/ppp_2019_26_4_quo_vadis_muzikoterapia_a_muzikofiletika_na_slovensku.pdf. [cit. 2024-02-23].

KUSÝ, Peter. *THE USE OF MUSIC THERAPY AND MUSIC PHILETICS IN SLOVAK KINDERGARTENS* [online]. 2022, 3062-3070 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: doi:10.21125/iceri.2022.0763

LOJDOVÁ, Kateřina a Veronika RODOVÁ. Rozhovor s Janem a Vladimírou Slavíkovými o artefiletice jako expresivní tvorbě spojené s reflexí v dialogu. *Komenský odborný časopis pro učitele základní školy* [online]. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2016, **141**(2) Dostupné z: https://milnova.9e.cz/wp-content/uploads/02_141.pdf. [cit. 2024-02-23].

METODICKÝ PORTÁL RVP.CZ. *Vnímání času*. Vesmír [online]. 2011. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/V/Vn%C3%ADm%C3%A1n%C3%AD_%C4%8Dasu. [cit. 2024-02-24].

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. *Metodický portál RVP.CZ*. Online. ZORMANOVÁ, Lucie. Lesní mateřská škola. 2017. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/21325/lesni-materska-skola.html>. [cit. 2024-02-23].

ORIEŠČIKOVÁ, Helena. Music therapy or music philetics in school? *Kultura – Przemiany – Edukacja* [online]. 2020, **8**, 162-173 [cit. 2024-02-23]. ISSN 23009888. Dostupné z: doi:10.15584/kpe.2020.8.11

POČTOVÁ, Lenka. *Vliv hudby na rozvoj osobnosti a využití muzikoterapeutických technik a prvků v pedagogické praxi* Online. Praha, 2014 [cit. 2020-01-08]. Disertační práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Katedra pedagogiky. Dostupné z:

<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/104020/>

SVATAVA DRLÍČKOVÁ – KREATIVNÍ TERAPEUTICKÝ ATELIÉR. [online]. 2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.svatavadrlickova.cz/fileticke-tvurci-aktivity/muzikofiletika>

ŠVAGERA, Jan a MAŘÍK, Milan. Děti dětem. Online. In: Supraphon, 1986. Dostupné z: <https://www.supraphonline.cz/album/49695-deti-detem?trackId=645678>. [cit. 2024-03-27]. Obsahuje Skladbu Pavouček.

THEOCHARIS, Raptis. A Music Education Project (MEdEC) to Strengthen the Emotional Competence of Kindergarten Students. *Visions of Research in Music Education* [online]. 2020, **36**(2) [cit. 2024-02-23]. ISSN 1968-2065. Dostupné z:

<https://digitalcommons.lib.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1240&context=vrme>

TOULCŮV DVŮR. Online. Emilie Strejčková – zakladatelka Toulcova dvora. 2008. Dostupné z: <https://toulcuvdvur.cz/stranka/zakladatelka>. [cit. 2024-02-23].

TZARKOVA E. a SERBINA E. Music in Kindergarten. *Visions of Research in Music Education* [online]. 2021, **29**(16) [cit. 2024-02-23]. ISSN 1968-2065. Dostupné z:

<https://opencommons.uconn.edu/vrme/vol16/iss4/29>

VOŠÁHLÍKOVÁ, Tereza. *EKOŠKOLKY A LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY*. Online. 1. Hradec Králové: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/50D89B7B0E8BAC4FC12577AB004462B8/\\$file/OVV-ekoskolky-20100927.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/50D89B7B0E8BAC4FC12577AB004462B8/$file/OVV-ekoskolky-20100927.pdf). [cit. 2024-01-10].

VRTIŠKOVÁ ŘEZÁČKOVÁ, Jana. *Odras svátků a tradic v hudební výchově na 1. stupni* [online]. Plzeň, 2023 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z:

<https://dspace5.zcu.cz/handle/11025/53567>. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Růžičková Veronika.

Legislativa:

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Online. 5. Praha: MŠMT, 2021.

Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/opatreni-ministra-zmena-rvppv-2021>. [cit. 2024-01-22].

Vyhláška č. 14/2005 Sb. Vyhláška o předškolním vzdělávání. In: *Zákony pro lidi* [online]. 2010–2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14>

Vyhláška č.410/2005Sb. Vyhláška o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. In: *Zákony pro lidi* [online]. 2010–2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013–2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-1-2024>

Použité hudební ukázky:

BACH, J.S., Air on the G String, Ballet music for children and kinds. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=C9CEhBZpeYY>

EINAUDI, Ludovico. Rolling Like A Ball. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=C3Ao25BmetE>

LORENC, Eva. Píseň sněhové vločky. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=rABUY6lUftI>

NOVAMENCO. Lorca. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yZ5yQUstLRo>

PORTMAN, Rachel. Chocolat – Main Title. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=4EHPtNhfuIE>

SENNEVILLE, Paul. Mariage d’amour. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=uShkw72Hphs>

SMETANA, Bedřich. Vltava. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ul8iTETiSqU>

WINGROVE, Craig. Creative movement. Musical gems XVI For Pre-Ballet Class. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=TULop9Oof_w&list=OLAK5uy_nDJ9INWx71D_-vF12wZ_Gr3jf1F9YaHUs&index=40